

Hög tid för framtidens Lissabonstrategi

Den ekonomiska krisen har väckt diskussioner om vilka långsiktiga sociala och ekonomiska strategier som ska ersätta den så kallade Lissabonstrategin. Institutet för Framtidsstudier arrangerade i maj en konferens på temat. Jakob Larsson gör här några reflektioner om framtiden för det sociala Europa.

• Finanskrisen har snabbt övergått i en realekonomisk kris som sätter press på välfärdssystemen i Europa. Krisen har återuppväckt diskussioner om framtiden för det sociala Europa. Vi närmar oss nu deadline för den urvattnade Lissabonstrategin (2010) och det är dags att formulera nya mål. Som ordförandeland faller det på Sveriges lott att leda diskussionen om vilka långsiktiga gemensamma sociala insatser som ska vägleda unionen nästa tioårsperiod.

Än så länge har diskussionen på EU-nivå mest handlat om vikten av koordinerade regler för de europeiska finanssystemen, med Anders Borg som en stark röst i debatten. Sveriges regering har tagit detta som en av de viktigaste uppgifterna under ordförandeskapet, vid sidan om klimatuppgörelsen i Köpenhamn i december.

Depressionen på 1930-talet och 1980-talets stagflation lär oss dock att en kris av dagens omfattning på längre sikt leder till omfattande social utslagning och politisk instabilitet. Den slår med olika kraft i medlemsländerna – och den kräver gemensamma långsiktiga åtgärder.

Europas ledare har hittills nöjt sig med att unionens välfärdstater präglas av omfattande automatiska stabilisatorer och hävdar att krisens

sociala konsekvenser främst ska bemötas nationellt. Det är kortsiktigt tänkt och återspeglar en vilja att i första hand se om sitt eget hus.

Det är medborgarna i de mindre utbyggda välfärdstaterna som drabbas hårdast. Socialbidragen i Estland är exempelvis sju gånger lägre än i Danmark. Och krisens sociala konsekvenser gör ingalunda halt vid nationsgränser. Regeringarna i Lettland, Ungern, Tjeckien och Litauen har redan tvingats avgå och Estland och Rumänien ligger i riskzonen. Det är dessa länder som nu riskerar ökad social utslagning och politisk instabilitet.

Tydligast är krisens effekter på arbetsmarknaden. Under första halvåret 2009 steg arbetslösheten överallt (8,6 procent i hela EU i april; värst var det i Spanien med 18,1 procent). Samtidigt visar studier av tidigare bankkriser att arbetslöshet inträffar med fem års eftersläpning i förhållande till en generell ekonomisk nedgång. De som hamnar utanför under lång tid är de som får allra svårast att ta sig tillbaka till arbetsmarknaden.

Med stor sannolikhet kommer situationen att förvärras. EU:s ledare måste därför våga tänka djärvt och längre än till mandatperiodens slut. Diskussionen om framtidens sociala strategi måste rannsaka de felprioriteringar som präglar Lissabonstrategin hittills.

Två idéer utgör själva kärnan i den socialpolitik som väglett EU sedan 2000. Den första är att socialpolitiska policyer ska stimulera tillväxt och på så vis förhindra sociala problem innan de uppstår. Vilket särskilt märks i fokuseringen på utbildning, livslångt lärande och policyer för barns utveckling.

Den andra idén är att marknadsdrivna ojämlikheter inte bör reduceras med politiska medel. I stället för att reglera marknader i syfte att säkra jämnt fördelad välfärd, är avsikten att anpassa och utrusta medborgare så att de säkrar sina egna välfärdsbehov inom EU:s inre marknad. Detta för att skapa en så flexibel och rörlig arbetsmarknad som möjligt, vilket skulle leda till nya arbetstillfällen och ökad tillväxt.

Vid toppmötet i Lissabon år 2000 menade Europas regeringschefer att dessa åtgärder skulle leda till generellt förbättrad levnadsstandard och automatiskt reducerad fattigdom. Målet var att Europa skulle bli "världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska ekonomi 2010 med fler och bättre arbetstillfällen och starkare social sammanhållning".

I dag vet vi att receptet måste skrivas om. Trots att sysselsättningen i EU före krisen ökade något (vilket mest berodde på expansion av del-

tids- och visstidsanställningar), minskade inte fattigdomen.

Kortsiktigt behövs därför gemensamma åtgärder på EU-nivå: dels för att koordinera nationella socialpolitiska insatser och undvika att negativa effekter spiller över från ett land till ett annat, dels för att hjälpa de länder som inte har tillräckliga finansiella muskler att möta negativa sociala konsekvenser och politisk instabilitet. Samordning är nödvändig för att undvika obalanser som riskerar att spå på ojämlikheterna inom unionen.

I ett framtidsperspektiv gäller det att hitta nya vägar för EU:s sociala integrationsprocess och få den att hålla jämna steg med de konsekvenser som den inre marknadens fria rörlighet medför (i Sverige illustrerad via det så kallade Waxholmsfallet). Den italienske statsvetaren Maurizio Ferreras förslag (2009) om ett slags inkapsling av de nationella välfärdssystemen erbjuder en intressant lösning. Två åtgärder krävs enligt Ferrera: tydliga ändringar i fördragen om att nationell socialpolitik uteslutande bestäms på nationell nivå; att man skapar ett separat socialskyddssystem för migrerande arbetskraft i hela EU som bestäms på europeisk nivå.

Samtliga medlemsländer står inför uppgiften att säkra välfärdens fundament: statens skattebas. Europas befolkning åldras och den arbetsföra delen av befolkningen minskar. Trots detta ökar ungdomsarbetslösheten kraftigt. Nu finns ett ypperligt tillfälle att formulera framtidens Lissabonstrategi och satsa stort på Europas unga – framtidens skattebas!

Jakob Larsson är forskningsassistent vid Institutet för Framtidsstudier.

One planet – worlds apart?

• Ett världsforum för samhällsvetare känns välkommet, inte minst i dessa kristider. Ett grundtema för World Social Science Forum i maj 2009 var att det finns en planet med skilda världar. Men finns det en samhällsvetenskap eller många? Och vad betyder det i så fall för vetenskapens förmåga att förstå samhället och forma framtiden?

World Social Science Forum, det första i ordningen, hölls i norska Bergen med International Social Science Council som huvudarrangör. Valet av konferensstad var en hyllning till den världsledande, nu avlidne samhällsvetaren Stein Rokkan som hade Bergen som hemmabas.

Vad samhällsvetenskapen borde bidra med, och varför den i så ringa grad gör det, var temat för en plenarsession om klimatfrågan: *Can Science Save Us? Challenges for the Social Sciences from Climate Change*. En orsak till samhällsvetenskapens marginalisering är att den saknar institutionella strukturer, pengar och reellt inflytande på klimatforskningens grundfrågor – det menade den amerikanska historikern Roberta Balstad Miller. Samhällsvetare blir ofta inkallade för att bidra med någon specifik information, som en "quick fix", men projektens huvudfrågor är redan bestämda.

Konferensens huvudtalare var nobelpristagaren, ekonomen och filosofen Amartya Sen vars föredrag kretsade kring Adam Smith och matematikern och filosofen Nicolas de Condorcet. Vi har fortfarande mycket att lära av dessa 1700-talstänkare, betonade Sen – för att analysera nationalekonomins tillstånd och samhällsvetenskapen i stort men också för att förstå vårt eget århundrade. Han underströk vikten av en offentlig diskussion för den lokala och globala demokratin, och menade att dagens ekonomiska kris och andra globala utmaningar visar att frågor om jämlikhet och

fördelning måste stå i centrum för debatten.

En imponerande rad andra kända namn fanns på talarlistorna: Rajendra Pachauri (chef för IPCC som 2007 fick Nobels fredspris), Jon Elster, Michael Marmot och Branko Milanovic, för att nämna några.

Men det är inte utan att man kan instämma med konferensdeltagaren som påpekade den närmast totala dominansen av "manliga, vithåriga professorer" bland huvudtalarna – och som ifrågasatte om det är rimligt att dessa herrar ska sätta agendan och ställa frågorna om en framtid som de i alla fall inte får uppleva.

Johan Fritzell och Olof Bäckman är forskare vid Institutet för Framtidsstudier.

Genus och populärmusik

• Anna Gavanoas är socialantropolog, men också verksam som musikproducent och DJ. Som nyanställd forskare vid Institutet för Framtidsstudier är hon främst engagerad i ett projekt om social inkludering och exkludering.

Anna kommer närmast från Stockholms universitet men har även varit verksam vid Socialstyrelsen (där hon kartlagt prostitutionens moderna former), och vid universitet i Leeds och New York (där hon arbetat med hushållstjänster i EU samt faderskapspolitik).

Dessutom är hon högaktuell med en bok om musik och genus som utkommer i dagarna.

I antologin *Rundgång. Genus och populärmusik* undersöker Anna Gavanoas och tre forskarkollegor i genusvetenskap,

Anna Gavanoas

medievetenskap och socialantropologi hur genus etableras och utmanas på fyra populärmusikaliska arenor: genom konsumtion, i dj-kulturen, i dokusåpor och i skivindustrin.

Rundgång är ett akustiskt fenomen, men ordet kan också beteckna en evig upprepning av tankar, idéer eller andra fenomen som går runt i en cirkel som aldrig tycks brytas. I boken

undersöks den rundgång som utgörs av genus.

Musik påstås överskrida eller upplösa alla gränser. Paradoxalt nog upprättas och upprätthålls samtidigt hierarkier och gränser i just musiken.

I *Rundgång* finner författarna bland annat att kvinnlighet tenderar att kopplas till respektabilitet, medan manlighet kopplas till autenticitet. Gränserna förflyttas ständigt; genrer knyts till statushierarkier som ofta förknippas med polariserade grupptillhörigheter, som genus, etnicitet eller klass. Musiken förändras i ständiga förhandlingar kring makt, status och smak.

Hillevi Ganetz, Anna Gavanoas, Hasse Huss, Ann Werner, Rundgång. Genus och populärmusik. Göteborg: Makadam, 2009. (256 s.)